

3 Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науково-методичний збірник / Упорядник Н.І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2015. – С. 63-70.

СУТНІСТЬ І ВАЖЛИВІСТЬ РИТОРИКИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА

СУРЖКО Карина, здобувачка

РАЗУМОВСЬКА Надія, старший викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

За розвитку процесів гуманізації та демократизації в українському суспільстві зростає інтерес до загальної риторики, її теорії й практики, яка впливає на формування думки, мовленнєвої майстерності, морально-етичних почуттів і розвиток мовно-естетичного смаку. Сучасні проблеми педагогічної риторики у вітчизняних школах та вищих навчальних закладах потребують більшої уваги.

Освіта педагога в галузі риторики вважається однією з ключових аспектів лінгводидактики і враховує когнітивно-комунікативні та морально-патріотичні характеристики національномовної особистості, яка є елітарним носієм рідної мови. Сучасне розуміння риторики викладача як теорії і майстерності ефективного впливового професійного мовлення базується на принципах класичної риторики. Ця наука вивчає методи переконання за допомогою слова, які ґрунтуються на системі чітко викладених логічних доказів, мистецтві використовувати аргументовані логічні висновки, а також на теорії художнього мовлення.

Риторика викладача вважається ефективним інструментом у створенні гармонійного навчально-комунікативного середовища, що відображається в роботах сучасних українських науковців, таких як О. Мацько, М. Пентилюк, М. Чикарькова, Л. Мацько, Г. Сагич та інші. Педагогічна риторика досліджує закономірності мовленнєвої поведінки викладача в різних ситуаціях спілкування

з метою створення ефективного висловлювання. Вона важлива для досягнення пізнавальних, розвивальних та виховних цілей.

Основні аспекти риторично-педагогічної діяльності викладача включають в себе навички ефективного навчання поняттям, вміння ставити запитання й спонукати до діалогу, а також цікаве та ефективне початок та завершення заняття. Ці аспекти сприяють тому, щоб заняття залишилось у пам'яті та думках здобувачів.

Важливим елементом ефективною методичної системи вивчення риторики для викладача є розуміння психологічних основ мовної освіти. Знання про психічні процеси, пов'язані з мовленням, допомагає викладачу краще розуміти особливості мовленнєвої діяльності здобувачів та ефективніше впливати на неї. Наприклад, психолог Б. Баєв наголошує на нерозривному зв'язку мовлення та мислення, що підкреслює важливість розуміння цього зв'язку для викладача.

Ораторська діяльність викладача має значний вплив на його педагогічну роботу, зокрема на проведення навчальних занять, презентацію та захист наукових, освітніх проектів, а також на виступи на різноманітних наукових, методичних та освітніх заходах та подіях. Ця активність є необхідною складовою професійної діяльності викладача. Успішність та ефективність цих виступів викладача залежать не тільки від рівня підготовки та його знань і навичок, потрібних для кожного окремого виступу перед слухачами, але перш за все від його здатності чітко та переконливо висловлювати думки, що вимагає відповідної риторичної підготовки.

Можна зазначити такі функції процесу риторичного мовлення викладача:

Інформаційні - передає конкретні дані (навчальні, наукові, популярно-наукові тощо);

Переконувальні - впливає на співрозмовників з метою підтримки певної думки або погляду;

Розвивальні - сприяє розвитку креативності думок та мовленні учасників педагогічного обговорення, підвищенню навичок мислення, мовлення та поведінки;

Виховна - сприяє формуванню моральних і духовних цінностей.

Викладач, який завдяки своїй вмільй ораторській майстерності впливає на аудиторію слухачів, тобто здобувачів, формує їхні переконання, спонукає до перегляду власних поглядів, заохочує до досягнення нових висот, викладає матеріал так, що надихає до самовдосконалення, та спрямовує на шлях досягнень, повинен мати глибокі знання у сфері риторики та здатність ефективно їх використовувати на практиці. Без належної підготовки у риторичі неможливо забезпечити якість викладання та ефективність публічного виступу викладача.

Завдяки своїй майстерності ораторської праці викладач сприяє зміні світогляду слухача, змінює думки, доводить реалії, допомагає розширити його знання, надихає прикладом, підтримує до активних дій та досягнень, направляє на шлях особистісного розвитку та професійного зростання. Викладач сприяє формуванню культури мислення, стимулює розвиток інтересів, впливає на смаки, підтримує прагнення та ідеали, і виявляє значний психологічний вплив на аудиторію здобувачів слухачів.

За допомогою розвитку ораторського мистецтва викладач досягає прогресу і вирізняється відважним здійсненням своїх намірів і задумок у власній промові, що підтверджує його лідерські якості. Завдяки своїй майстерності у публічних виступах викладач сприяє формуванню перспектив навчання для своїх слухачів студентів.

В тренуванні риторичних навичок викладач формує свої навички для виступів у ролі відмінного лідера у своїй промові, який перетворюється на захопливого оратора лектора, який добре знається в своєму навчальному матеріалі, завжди привертаючи увагу своїх слухачів здобувачів. Його присутність стає цікавою можливістю для обміну ідеями під час обговорення, а його слова збагачують здобувачів цінними знаннями та натхненням до жаги отримання знань. Прослуховування викладача, який володіє мистецтвом риторики, приводить до виникнення нових думок та спонукає здобувачів до обмірковувань прослуханого.

У риторичному мистецтві сучасного викладача мають бути розвинені такі складові: мотивація, творчість думок, міміка, жести, впевнена самооцінка, артистизм, чітка вимова слів, інтонація, емоційність гнучкість під час промови, правильний тон в залежності від типу промови. Також, можна зазначити, що зовнішній вигляд викладача також має важливу роль у промові. Викладач повинен мати: відсутність психо-фізичного напруження, страху перед аудиторією; вміння імпровізувати під час промови; високий рівень знань зі свого предмету; у його промові повинні бути логічні наголоси, паузи, інтонації, темп. Також ще одною важливою деталлю є ораторський імідж викладача, а саме: зовнішній вигляд; манера виступу; особисті ораторські прийоми.

Вміння викладача вести мовлення є ефективним інструментом для формування сприятливого навчального та комунікативного середовища між здобувачами слухачами.

Майстерність педагогічного впливу словом умовно можна поділити на такі функції:

Інформаційна - надає певні дані (навчальні, популярно-наукові тощо), сприяє взаємному обміну інформацією;

Інтерактивна - сприяє активній взаємодії учасників педагогічного обговорення, створює умови для ефективного комунікації;

Пізнавальна - сприяє збагаченню знань та їх ефективному засвоєнню, впливає на розвиток пізнавального досвіду учасників;

Виховна - сприяє формуванню морально-духовних цінностей, розвитку мовно-естетичного навичок;

Розвивальна - сприяє розвитку культури мислення, мовлення, поведінки;

Естетична - викликає у слухачів та співрозмовників приємні асоціації та емоції, дарує задоволення від промови.

Сутність риторичного мистецтва викладача базується на вмінні використовувати мову для впливу на пізнавальний досвід, розвиток та виховання здобувачів. Використовуючи мовний потенціал, викладач у процесі риторичного пояснення та розповіді сприяє формуванню знань та зацікавленості до навчання у

здобувачів. Правильність слів та авторських ораторських прийомів у мовленні вчителя-оратора дозволяє зображати навчальний матеріал уявно, чітко доносити до здобувачів значення навчальних термінів та пояснювати їх у доступній для них формі.

Одним з ключових елементів професійної діяльності сучасного педагога є риторична майстерність. Вона реалізується на практиці через виконання основні завдання вправного оратора: передавання та чітке пояснення інформації, переконання, стимулювання до навчальних дій здобувачів, та викликання почуття задоволення після промови у здобувачів. Важливу роль відіграє емоційно-психологічна обстановка навчального спілкування, що створюють тон та манера спілкування викладача зі студентами, а також характер міміки та жестів викладача під час промови. Важливість риторики для викладача являє собою: зрозуміло і чітко передавати здобувачам знання; покращення спілкуванню зі студентами; стимулювання учнів до зацікавленості навчання; підвищення авторитарності за рахунок чого, підвищення впливу на студентів та їх довіра порадам і вказівкам викладача. Майстерність викладача у риторичі допомагає розвивати більш високий рівень компетентності та збільшує впевненість у власних здібностях. Отже, для викладача риторика не лише засіб ефективного висловлювання, а й важлива складова успішної педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Мацько Л.І. Риторика: навч. посібник/ Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 311 с.
2. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога: [навч. посіб.] / Ю. В. Пінчук. – К.: КНТ, 2015. – 160 с.